

כפר דרום ת"ז - שבי דרום

הרב אהוד אחיטוב

כלים שנמכרו לגוי בגלל הקורונה – ברכה על הטבלתם מחדש

שאלה

במקומות שבהם לא היה ניתן להטביל כלים לפני פסח עקב מגפת הקורונה, היו אנשים שהקנו את הכלים החדשים שלהם לנכרי, כדי לאפשר שימוש בכלים אלו ללא טבילה. עתה כבר ניתן להשתמש במקווה כלים. האם עליהם לחזור ולהטביל? האם צריכים לברך על הטבילה?

הקדמה¹

עקב הבעיה התברואתית בשימוש במקוואות של הכלים לפני הפסח וסגירת רבים ממקוואות הכלים, פסקו הרבנים הראשיים לישראל שבמקום שלא ניתן להטביל כלים, אפשר להקנות את הכלים לגוי, כדי שהוא ישאיל אותם בחזרה לבעליהם הקודמים, ובמצב כזה הם יהיו פטורים מטבילה. כמו כן הורו הרבנים הראשיים לאותם אנשים שמכרו כלים לנכרי באמצעותם, שכאשר הדבר יתאפשר יצטרכו להטביל את הכלים, אך ללא ברכה. השאלה היא: מדוע כשהמקווה נפתח חלה חובת טבילה על כלים אלו? ואם היא חלה, מדוע שלא לברך על הטבילה? האם ישנם מצבים שבהם אכן ניתן לברך על הטבילה?

א. העברת הכלים לבעלות נכרים כשלא הספיקו לטבול לפני שבת

האפשרות לתת כלים לגוי במקום לטבול אותם במקווה הובאה בפוסקים בנידון השאלה אם מותר להטביל כלים חדשים בשבת ויום טוב. זאת בעקבות דברי המשנה במסכת ביצה (פ"ב מ"ב) שנאמר בה שאסור להטביל כלים או חפצים טמאים בערב יום טוב שחל בשבת, וכלשונה:

1. שאלה זו יחד עם שאלות ייחודיות נוספות שהזמן גרמן הועלו ונתבררו בשיחות טלפון עם רבותיי מו"ר הרה"ג יעקב אריאל שליט"א, רב העיר רמת גן ונשיא מכון התורה והארץ, והרב יהודה הלוי עמיחי שליט"א, ראש מכון התורה והארץ. ברצוני להודות להם על האוון הקשובה ועל הקדשת הזמן.

חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכול מלפני השבת ובית הלל אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת.
 המשנה עוסקת בטבילת כלים מטומאה לטהרה, ובגמרא (ביצה יז ע"ב) הובאו כמה טעמים לאיסור טבילת כלים או חפצים בשבת:
 (1) שמא יוליך ארבע אמות ברשות הרבים (כשמדובר בשבת).
 (2) שמא יסחט (כשמדובר בבגדים).
 (3) טבילה שמכשירה את הדבר לשימוש נראית כתיקון הכלי, ובלשון הגמרא: 'מיחזי כמתקן'.
 (4) קיים חשש שאם יהיה מותר לטבול כלים וחפצים בשבת או ביום טוב, אנשים ידחו את הטבילה לימים אלו שבהם בטלים ממלאכה, ובינתיים עלולים להשתמש בכלים אלו בתרומה טהורה ולטמא אותה בטעות במגע עם הכלי הטמא.²
 ונחלקו המפרשים אם האיסור להטביל כלים בשבת ויו"ט הוא דווקא בכלים טמאים או אפילו בכלים שנקנו מגוי. יש הסוברים שאיסור זה אינו כולל כלים שנקנו מנכרי,³ וכמותם פסק ה'שלחן ערוך' באופן עקרוני.⁴ אולם חלק מהראשונים סוברים שאיסור זה כולל הן טבילת כלים טמאים הן טבילת כלים חדשים שנקנו מנכרי,⁵ וכמותם פסק הרמ"א.⁶

2. עפ"י רש"י, ביצה יח ע"א, שפירש: 'שמא ישהא - אי שרית ליה לאטבולינהו ביום טוב - משהי להו עד יום טוב שהוא פנוי, ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה'.
3. כפשט לשון הרמב"ם, בפירושו למשנה, ביצה פ"ב מ"ב: 'שאם היו הכלים טמאין אסור להטבילין ביום טוב ולא בשבת, שהרי לפני הטבילה לא היו ראויין להשתמש בהן בדבר שמשתמש בהן בו אחרי הטבילה, ונראה כמתקן מנא ביום טוב...'. לעומת זאת 'אם היה אדם טמא באחת הטומאות מותר לו לטבול בשבת לפי שנראה כמתכוין להקר גופו בלבד'. וכן משמע מלשון הרמב"ם, הל' שבת פרק כג ה"ח: 'אסור להטביל כלים טמאין בשבת מפני שהוא כמתקן כלי, אבל אדם טמא מותר לטבול מפני שנראה כמיקר'. וכך גם פסק בפרק ד מהל' יום טוב הלכה יז: 'כלי שנטמא מערב יום טוב אין מטבילין אותו ביום טוב גזירה שמא ישהא אותו בטומאתו'. וראה תוס' יו"ט, ביצה פ"ב מ"ב ד"ה ואדם בשבת, שהעיר על כך שבהל' שבת הרמב"ם נימק זאת בכך שנראה כמתקן, ואילו בהל' יום טוב נקט את הטעם שמא ישהא, ואע"פ שבגמ' ביצה י"ז ע"ב הובאו כמה טעמים, כפי שצינו למעלה, הרמב"ם נקט להלכה גם את שני הטעמים האחרונים שהובאו בגמ', אך אינו חולק על החששות הקודמים.
4. כפי שתבאר דעתו לקמן.
5. כן דעת הרשב"א, ספר עבודת הקודש שער ג סעי' ד, שכתב 'אין מטבילין ביום טוב כלי תשמיש הניקחין מן הגוים הצריכין טבילה', ולדעתו ייתכן שזו גם דעת הרמב"ם; והעיר על כך מרן הבית יוסף, או"ח סי' שכג אות ז ד"ה תנן: 'והוא ז"ל כתב דאף על פי שיש מקום לומר דלהרמב"ם שרי, עם כל זה אפשר שגם הוא מודה בכך'. וכן דעת ה'כל בו' כתב בהלכות יום טוב (כא ע"ג): 'כלים הלקוחים מן הגוים כיון שהן צריכים טבילה נראה לומר שאסור להטבילין ביום טוב ויש מתירין; וכן דעת הטור או"ח סי' תקיא הפוסק שבכל מקרה אסור להטביל כלים, שכתב: 'אבל אסור להטביל כלים חדשים או טמאים לטהרם'.
6. רמ"א, הל' שבת או"ח סי' שכג סעי' ז בהגה. לדעתו האפשרות להטביל כלים בשבת היא רק כשניתן לחשוב שכוונתו לשאוב מים לשתייה בשבת, כמו שהפוסקים מתירים טבילת אדם בשבת משום ש'אדם נראה כמיקר', ומקורה בירושלמי ביצה פ"ב ה"ב: 'תני רבי הושעיא ממלא אדם כלי טמא מן הבור ומערים עליו ומטבילו תני נפלו דליו לתוך הבור מערים עליהם ומטבילין; ונפסקה ע"י הרשב"א בספרו עבודת הקודש שער ג; הובאו דבריו בבית יוסף, או"ח סי' שכג אות ז. ייתכן שמרן לא פסק

אולם מרן ב'בית יוסף' חידש שאף שדעתו היא שאין איסור להטביל כלים חדשים בשבת,⁷ הוא סבור שראוי לחוש לדעת האוסרים, כיוון שקיימת אפשרות להשתמש בכלי בשבת ויו"ט גם מבלי להטביל אותו. הוא מביא את הצעת המרדכי לתת את הכלי במתנה לנכרי, ולהשתמש בו רק בהשאלה ולא כבעלים.⁸ וכך הוא פסק ב'שלחן ערוך' (או"ח סי' שכג סעי' ז) שיש להעדיף את נתינת הכלים החדשים לנכרי על האפשרות להטביל אותם בשבת, וזו לשונו:

וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לאינו יהודי במתנה⁹ ויחזור וישאלנו ממנו, ואין צריך טבילה.¹⁰

יתרה מכך, בהלכות טבילת כלים (שו"ע, יו"ד סי' קכ סעי' טז) הוא פוסק רק את האפשרות של נתינת הכלים לגוי, למי שלא הספיק להטביל כלים לפני שבת או יום טוב: אם שכח ולא הטביל כלי מערב שבת או מערב יום טוב, יתנו לעובד כוכבים במתנה ואחר כך ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו.¹¹

ב. נתינת כלים לנכרי כשאינן מקווה במקום מגוריו

מקרה נוסף שבו מציע ה'בית יוסף' את האפשרות של נתינת הכלי במתנה לנכרי הוא כשאדם רוצה להשתמש בכלי חדש שרכש מגוי, ואין מקווה מצוי במקומו, וכפי שכתב בהל' טבילת כלים:¹² 'ותיקון זה אפשר לעשות אפילו בחול במקום שאין מצוי מקווה מים להטביל בו'. וכך פסק גם הרמ"א:¹³ 'וכן יעשה אפילו בחול, במקום שאין לו מקווה'.¹⁴

אותה הלכה בשו"ע, משום שהיא אינה מעשית במקרים רבים שבהם לא ניתן לחשוב שכוונתו לשאיבת מים, כפי שכתב ערוה"ט, או"ח סי' שכג סעי' יא; ובפרט בימינו שאף אדם לא משתמש במים של מקווה הכלים.

7. כך כתב במפורש הבית יוסף, או"ח סי' שכג אות ז ד"ה תנן: 'ולענין הלכה כיון דלהרי"ף והרמב"ם משמע דשרי להטביל כלים חדשים ביום טוב הכי נקיטין מיהו כיון דאפשר בתיקון שכתב המרדכי שאכתוב בסמוך נכון לחוש לדברי האוסר ושלא להתיר כי אם על ידי אותו תיקון היכא דאפשר'. וכך הוא פסק גם בשו"ע, בהלכות שבת או"ח סי' שכג סעי' ז, כשהביא את דעת המתירים בלשון סתמית: 'מותר להטביל כלי חדש הטעון טבילה', ואת דעת האוסרים כתב בלשון 'ויש אוסרים'. מוכח שלדעתו הדבר מותר מעיקר הדין. זאת לעומת דעת הרמ"א בהגה שם, שסובר שטבילת כלים חדשים בשבת אסורה מעיקר הדין.

8. בית יוסף, או"ח סי' שכג סוף אות ז ד"ה כתב המרדכי.

9. ואע"פ שלכתחילה נמנעים מלתת מתנה בשבת, כדברי המג"א, או"ח סי' שו ס"ק טו, מכל מקום כשהדבר הוא לצורך שבת מותר, כפי שכתב המג"א, סי' שכג ס"ק יב בהסבר דברי השו"ע. הובאו דבריו גם בכף החיים, סי' שכג ס"ק מט.

10. ואף הרמ"א אינו חולק על דרך זו, כפי שמשמע מלשונו בהגהתו לשו"ע בהל' טבילת כלים יו"ד סי' קכ סעי' טז, וכפי שיתבאר להלן.

11. ייתכן להסביר שכיוון שבהלכות שבת כבר כתב הב"י, או"ח סי' שכג אות ז, שדעתו העקרונית שטבילת כלים חדשים מותרת בשבת, אך ראוי להימנע מכך כשיש פתרון אחר. לכן בהלכות טבילת כלים הוא הביא למעשה רק את הפתרון של הקניית הכלים לנכרי.

12. בית יוסף יו"ד סי' קכ אות טז (ב) ד"ה כתב.

13. בהגהתו לשו"ע יו"ד סי' קכ סעי' טז.

ג. דעת הסוברים שהקנאת כלים לנכרי אינה מועילה

אולם בשו"ת הרשב"ש¹⁵ מביא מקרה כזה שבו חכם אחד התיר לאדם להקנות את הכלי שלו לשפחתו הנכרית, כיוון שהוא לא הספיק להטביל את הכלי מערב יום טוב. הוא מבין שההצעה הזאת מבוססת על הלכה אחרת שנפסקה ברמב"ם¹⁶, שאם אדם שכח לעשות עירוב תבשילין לפני יום טוב שחל בערב שבת, מותר לו להקנות את הקמח שלו לאחרים, שהם יאפו בעבורו ביום טוב לצורך השבת על סמך עירוב התבשילין שהם עשו. אולם הרשב"ש סובר שאין להשוות בין המקרים, כיוון שיש כלל - 'כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת, אינה מתנה'.¹⁷ כלומר במקרה שאילו הנותן היה יודע שמקבל המתנה יקדיש אותה, הוא לא היה נותן לו - מתנתו אינה מתנה. לכן במקרה של עירוב תבשילין, אף אם האדם שזיכו לו את הקמח יחליט להקדיש אותו, עדיין המתנה בתוקף, כי מן הסתם הוא יפצה אותו ויאפה בעבורו מקמח אחר. לעומת זאת כשאדם מקנה לנכרי כלי חדש במקום להטבילו, הוא לא יסכים שהנכרי יקדיש את הכלי, כי אינו רוצה לעבור על 'לא תחנם', והוא נותן לו אותו רק מתוך מטרה שהוא ישאיל לו אותו בחזרה. וזו לשונו:

...מה שאין כן בנדון הזה דהדבר מוכרע מעצמו דשלא במתנה גמורה נתנם לגוייה זו דהיכי הוה עבר ת"ו על לא תחונם. ודרשי ליה בגמרא לא תיתן להם מתנת חנם. אלא ודאי דלא נתנם לה אלא כדי שתחזור ותשאילם לו וקיימא לן התם בנדרים דכל שמתנתו מוכחת עליו דבהערמה נעשית אינה כלום... מסקנת הרשב"ש היא שעדיף להטביל כלים חדשים בשבת או ביו"ט¹⁸, משום שלפי הבנתו דעת הרמב"ם שכל דין טבילת כלים חדשים הנקנים מהנכרים הוא חיוב מדרבנן,¹⁹ וכיוון שמהתורה השימוש בכלי חדש שנקנה מגוי מותר גם ללא טבילה, אין הטבילה

14. ואף שבהל' שבת או"ח סי' שכג סעי' ז בהגה, הרמ"א לא העלה אפשרות זאת של נתינת הכלים לנכרי, אלא רק את האפשרות להטביל את הכלי באופן שהדבר נראה כמילוי מים. מכל מקום, מלשונו בהל' טבילת כלים, שכתב 'וכן יעשה אפילו בחול', משמע שגם בשבת הוא סובר שהדבר משמש תחליף לטבילה בשעת הצורך.
15. שו"ת הרשב"ש, סי' תסח ד"ה תשובה; הובאה בפתחי תשובה יו"ד סי' קכ ס"ק טו.
16. רמב"ם, הל' יום טוב פ"ו ה"ט.
17. עפ"י מעשה שמובא במשנה נדרים פ"ה מ"ו: 'מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה משיא את בנו ואמר לחברו חצר וסעודה נתונים לך במתנה ואינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה... וכשבא דבר לפני חכמים אמרו כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה'; גמ' נדרים מח ע"א; בבא בתרא קלד ע"א.
18. עי' רמב"ם, הל' שבת פרק כג ה"ה; רמב"ם, הל' יום טוב פרק ד הלכה יז.
19. וכך גם הבין הכס"מ, הל' מאכא"ס פי"ז ה"ה, בדעת הרמב"ם שם. אך יש חולקים על הבנה זו ברמב"ם, ראה שו"ת הרשב"א, ח"ג סי' רנה; וראה עוד: לחם משנה, הל' מאכא"ס פי"ז ה"ה ד"ה טבילה זו; ערוה"ש, יו"ד סי' קכ סעי' ד, שכתב: 'כל רבותינו הסכימו דטבילה זו מן התורה, ויש שכתבו דהרמב"ם ס"ל דהוא מדרבנן; גם הפרי חדש, יו"ד סי' קכ ס"ק ו, הוכיח מדברי השו"ע שטבילת כלים חיובה מן התורה.

נראית 'כמתקן'. זאת בשונה מטבילת כלים טמאים שנטמאו בטומאה דאורייתא, שאסור להטבילם בשבת וביו"ט כי 'מיחזי כמתקן'.

ייתכן שה'שלחן ערוך' מעדיף לפסוק כדברי המרדכי לתת את הכלי לנכרי בשבת ולשאול ממנו חזרה, מאשר להכריע כרשב"ש להטביל את הכלי בשבת. זאת כיוון שהוא סובר שאין חשש של הערמה גמורה אם הוא נותן לנכרי את הכלי במתנה, אע"פ שהוא משאירו בידו בתורת שאילה,²⁰ כמו כן גם ביחס לדברי הרשב"ש שאין כלל בעיה של 'מיחזי כמתקן' בהטבלת כלים חדשים בשבת, דעת ה'שולחן ערוך' אינה כן. אף שהוא מסכים שבאופן עקרוני טבילת כלים חדשים מותרת בשבת, מתוך לשונו שכתב 'וירא שמים יצא ידי כולם' מוכח שהוא סובר שראוי לחוש לסוברים שזה 'מיחזי כמתקן', ולכן מעדיף להקנות את הכלים לגוי במקום להטבילם.²¹

לסיכום, ישנם שני מקרים עקרוניים שבהם ניתן להשתמש בהיתר ההקנייה לגוי במקום טבילת כלים: (1) כאשר יש מניעה הלכתית מלהטביל את הכלי בשבת. (2) כשאין מקווה, או בנד"ד שיש מקווה אך הוא סגור מטעמי בריאות.

ג. הצורך להטביל את הכלים – בהזדמנות הראשונה שניתן

אף שה'שלחן ערוך' מתיר להסתמך על הקנאה לגוי, ומסתימת דבריו משמע שהיתר זה אינו מוגבל, מכל מקום כתבו האחרונים שלמעשה אין להסתמך על הקניית הכלים לגוי שנעשתה לצורך שבת גם בימים שלאחר מכן. כך פסק הט"ז,²² ולדבריו בהזדמנות הראשונה האפשרית יטביל את הכלים ללא ברכה; וזו לשונו:

נראה לי דהאי תיקונא אינו אלא לפי שעה דהיינו לאותו שבת או בחול כל זמן שאין לו מקווה אבל לאחר השבת או שיזדמן לו מקווה **כיון שישתקע עולמית ביד ישראל ודאי הוי כלקוח בידו** ולא עדיף ממשכן עובד כוכבים ביד ישראל ודעתו לשקוע דצריך טבילה.²³ ותו דגבי טלית שאולה מצינו ג"כ שפטורה מציצית כל שלושים יום ואח"כ חייב דנראה כשלו על כרחך הכי נמי נראה דצריך טבילה אחר שאפשר לו לטבול.

הט"ז סובר שהסתמכות על הקניית הכלים לנכרי במקום טבילת הכלים היא פתרון של שעת הדחק, לא רק מפני שמפסידים מצוות טבילת כלים, אלא גם מפני שאסור

20. וכפי שנראה מדברי כף החיים, או"ח סי' שכג ס"ק מח, שגם רשב"ש היה פוסק כן אם היה רואה את דברי המרדכי, וכלשון כף החיים: 'עי' בשו"ת מהר"ש בן הרשב"ץ בס' תסת, מה שערער על מורה אחד שהורה כן יעויין שם באורך, ואישתמיט ליה שכן כתב להדיא המרדכי ופסקו מרן ז"ל גם ביו"ד סי' קכ'. ולדעתו אין להוכיח שיש הערמה בנתינה לגוי מכך שאין בכה"ג איסור לא תחנם, כי בלאו הכי אין איסור לא תחנם, עי' שולחן ערוך יו"ד סי' קנא סעיף יא ועי' ט"ז לשו"ע שם ס"ק ח.

21. ניתן לבאר זאת עפ"י הוכחתו של הפרי חדש, יו"ד סי' קכ ס"ק ו, שדעת השו"ע שחייב הטבילה הוא מן התורה, כיוון שכך הוא חשש יותר שטבילה בשבת היא 'מיחזי כמתקן'.

22. ט"ז, או"ח סי' שכג ס"ק י; שם, יו"ד סי' קכ ס"ק יח.

23. עפ"י שו"ע, יו"ד סי' קכ.

להשתמש בכלי של גוי כשהוא בקביעות מצוי אצל הישראל. הסיבה לכך היא שאף שהכלי בבעלות גוי, כיוון שהוא בקביעות אצל הישראל נחשב למעשה ככלי של ישראל. הט"ז מביא לכך שתי ראיות: 1) מצאנו שכלי של נכרי שממושכן אצל ישראל חייב בטבילה, ואף אם הוא מסופק אם זה לצמיתות, צריך להטביל בלא ברכה.²⁴ 2) כאשר אדם משאיל חפץ לחברו ליותר משלושים יום, השאלה זו היא סוג של העברת בעלות, והראיה שטלית שאולה ליותר משלושים יום חייבים להטיל בה ציצית.²⁵ ויש לשאול על ראייה זו, שכן אין נדוננו דומה לדין טלית שאולה. בטלית שאולה לאחר שלושים יום חייבו בציצית, כי היא נראית כשלו, ורבים יתמהו מדוע הוא אינו מטיל בה ציציות. אך בנד"ד, כאשר החפץ הוא של גוי והוא לא הטביל אותו – אין הדבר ניכר שהוא לא משתמש בכלי שאינו טבול.

ה. האם ניתן לברך על הטבילה כשיתאפשר לו להטביל את הכלים?

לגבי ברכה על הטבילה כתב הט"ז²⁶ שמעיקר הדין היה צריך לברך על הטבילה, אבל כיוון שאף אחד לא כתב על כך במפורש, הוא הציע שאם יש אפשרות להטביל יחד איתו כלי נוסף שוודאי חייב בטבילה – יברך על הטבילה, ואם לאו – לא יברך. בעיקרון סובר הט"ז שיש לברך על הכלים שהקנה לגוי,²⁷ אלא שהוא לא רצה לפסוק שיברך, כי הוא לא ראה אחרים שכתבו להשוות בין המקרה של כלי של גוי שנשתקע אצל הישראל לבין דנד"ד שהקנה בכוונה את הכלים לגוי. אומנם ה'פרי חדש'²⁸ כתב שאכן יברך על הטבילה בהזדמנות הראשונה שיוכל להטביל את הכלים, אך למעשה הרבה מן האחרונים חששו לדעת הט"ז ופסקו שאין לברך על טבילה זו.²⁹ מאידך גיסא 'כנסת הגדולה'³⁰ כותב במפורש שדעת המרדכי אינה כהבנת הט"ז, ואין צריך כלל להטביל את הכלים, גם כשמתאפשר לו. וכתב 'כף החיים'³¹ שכדעת 'כנסת הגדולה' כך גם דעת ספר 'בית לחם יהודה'. ולדעתם יש לומר שהקנאת כלים לגוי שונה מדין טלית שאולה, כי כל עניין ההקנאה הוא לפטור מטבילה, ולכן אין גמירות דעת של הישראל לזכות בכלי חזרה מן הגוי. ויש להביא ראייה שלא כולם קיבלו את דעת הט"ז

24. שו"ע, יו"ד סי' קכ סעי' יד.

25. מנחות מד ע"א; שו"ע או"ח סי' יד סעי' ג.

26. ט"ז שם ס"ק יח.

27. כפי שמוכח מלשון השו"ע, יו"ד סי' קכ סעי' יד: 'משכן עובד כוכבים כלי לישראל, אם נראה בדעת העובד כוכבים שרוצה לשקעו בידו, טעון טבילה. ואם לאו, יטבילנו בלא ברכה או יקנה כלי אחר ויטבילנו עמו'.

28. פרי חדש, יו"ד סי' קכ ס"ק מב.

29. ערוך השלחן, יו"ד סי' קכ סעי' ס; משנ"ב סי' שכג ס"ק לה.

30. כנסת הגדולה, הגהות לבית יוסף יו"ד סי' קכ אות סב.

31. כף החיים, או"ח סי' שכג ס"ק נ.

וה'פרי חדש', שהרי רבנו יוסף חיים פסק בספרו 'בן איש חי'³² שאם יש לאדם כלי גדול שלא ניתן להטביל אותו, רשאי להקנות אותו לגוי ולהשתמש בו באופן קבוע, אף שלא תהיה לאחר מכן שום אפשרות להטביל את הכלי.

על פי עצה זו פסק הראשל"צ הגר"מ אליהו זצ"ל³³ לגבי כלי חשמל שקשה להטבילם:

מכשירים חשמליים - קומקום חשמלי וכן מכונת טחינה חשמלית וכדו', צריכים טבילה, ויתיעץ עם מומחה כיצד ניתן לפרקם ולהטבילם. ואם אי אפשר לפרקם, יש שני פתרונות הלכתיים לכך: א) ייגש לחשמלאי יהודי שיפרק לו את המכשיר לחלקים עד שלא יהיה ראוי לשימוש, ויחזור וירכיב אותו, ויוצא שיהודי הכין את המכשיר ואין צורך להטבילו. ב) שיקנה ע"י אדם אחר את הכלי במתנה לגוי על מנת שישאיל לו את הכלי, ובאופן זה לא התחייב הכלי בטבילה שכן הוא של הגוי. פתרון זה הביא בעל הבא"ח לענין כלים גדולים שאין אפשרות להטבילם. בזמנם היו שומרים את היין בתוך חביות גדולות מאד וכבדות העשויות מזכוכית, ולא היתה אפשרות להטבילם מחמת גודלם, על כן אמר בעל הבא"ח שיתנו את הכלים במתנה לגוי ואח"כ יחזרו ושאלו ממנו. ומיהו, כל זה בדיעבד, אבל לכתחילה בודאי שחייבים להטביל כל כלי שניתן להטבילו (עיין לבא"ח ש"ש מטות אות יא).

לאור זאת מתחזקים דברי הט"ז שאין לברך על הטבילה ולא מטעמיה, אלא כי אכן יש פוסקים הסוברים שאין צורך להטביל את הכלים שהקנו לגוי אף שהם נשארים בידי הישראל לצמיתות. לכן גם אם חוששים לדעת הסוברים שצריך להטבילם, אין לברך על הטבילה מחשש ברכה לבטלה.

אומנם בספר 'קצות השולחן'³⁴ הציע שאחרי שבת יבקש מהגוי שייתן לו חזרה את הכלי במתנה. ואם הגוי לא יסכים, ישלם לו תמורת הכלי, ואז בוודאי יוכל להטביל את הכלי בברכה. לאור הנ"ל באותם מקרים שבהם אנשים הקנו את הכלים לזמן מוגבל, פשוט וברור שלאחר שנפתחו המקוואות - הם יכולים להטביל את הכלים בברכה, כמו במקרה שבו אדם מכר כלי לנכרי וחזר וקנאו ממנו, שחובה להטבילו מחדש.

מסקנה

כלים חדשים שנמכרו לגוי לפני הפסח בשל סגירת מקווה הכלים מטעמי בריאות - חובה להטבילם לאחר שנפתחו מחדש המקוואות לטבילת כלים. לגבי הברכה על הטבילה, הדבר תלוי כיצד הקנו את הכלים לנכרי, כלדלהלן:

א. מי שמכר את הכלים לפני פסח באמצעות הרשאה במרשתת לרבנים הראשיים לישראל - עליו להטביל את הכלים לפני השימוש בהזדמנות הראשונה שהדבר ניתן. זאת לאור מה שכתבו הפוסקים שההסתמכות על מכירת הכלים לרשות הגוי אינה יכולה

32. בן איש חי, שנה שנייה פרשת מטות אות יא.

33. גיליונות קול צופיך 380, טבילת כלים שונים סעי' ב.

34. קצות השולחן, סי' קמו בבדי השולחן אות ו.

להיות תחליף קבוע להטבלתם, כיוון שאם הכלים מושאלים לצמיתות לשימוש של אדם ישראל, זהו סוג של בעלות של ישראל. מאידך גיסא לא ניתן לברך על הטבילה, כיוון שיש הסוברים שגם במצב כזה אינם חייבים טבילה, כך שלא ניתן לומר בצורה מוחלטת שהם חזרו לבעלות ישראל, ועל כן יש להטבילם ללא ברכה.

ב. במקרים שבהם נעשתה מכירה גמורה שתפקע אחר שלושים יום, או אם ייפתחו המקוואות קודם לכן, במקרים אלו פשוט וברור שלאחר שנפתחו המקוואות צריך לטבול את הכלים בברכה לפני השימוש, אם הם מסוג הכלים שצריך לברך כשמטבילים אותם. זאת משום שמעמדם הוא ככלים של נכרי שהגיעו לידי ישראל, שלא ניתן להשתמש בהם ללא טבילה.

